

כתרי תורה

הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

לע"נ מרן ראש הישיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון בן הגאון רבי צבי יהודה ארלשטיין זלה"ה. מרן הגאון הגדול רבי שמעון בר דוד בערני זלה"ה. זקניו אצילת המידות מרת שלומית מורחי ע"ה בר שלום ענאר זלה"ה - ט"ז אב התשפ"ג. ר' עזרא בר יעקב שרעבי זצ"ל - לי סיון התשפ"ג. דודי הרב אברהם בר דוד ברחמי זצ"ל. הרב אלעזר עוזרי זצ"ל בן יבלחט"א רבי אברהם. ר' זכריה בר יוסף גהסי זצ"ל, ר' ישראל בר יהודה חבני זצ"ל, הבה"ח נפתלי צבי יעיש זצ"ל בן יבלחט"א רבי יצחק מרת סעדה בר יוסף (אחוזת כמורה"ח קורח) שריאנ"ע - י"ד תשרי תשכ"ו. מרת בתיה שאלתיאל הלוי בר עזר שרעבי זצ"ל - ט' סיון תשפ"ג ומרת יהודית בר יוסף שרעבי ע"ה - ולכות הרבנים הגאונים הרב אהרן בר יוסף שליט"א, הרב יעקב בר משה שליט"א - הרב רפאל אריה בן יחיא שליט"א. הרב ששון בן מרדכי שליט"א. הרב אלעזר בר אהרן יהודי שליט"א. הרב יצחק בן אסתר שליט"א. מרת צביה בר יוסף תח"י. הנדעה שרה בת שלומית תח"י. לרפ"ש במהרה בתחוש"י, ולהעלת והצלחת אחב"י, והתנונים בצרה ובשביה באה"ק ובשאר גלותיהם, והשם ירחם, עמו ניחם, על יד מנחם, אכ"ה.

מערכת 'כתרי תורה'
מאחלת למרנן ורבנן ובראשם
כבוד מו"ר נשיא עדתנו,
עמוד ההוראה, מרן הגאון
רבי יצחק רצאבי שליט"א
לכלל מפיצי וקוראי הגליונות,
ולכל בית ישראל
תכתבו בספר החיים ובספר
הזכרון, ובספר מחילה
וסליחה וכפרה
תחל שנה וברכותיה

כתר של א"ש

כתר ההלכה | הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעלוני בשמת אביו רבי יחיא בר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

מנהג תפלה אחת במוסף וכיצד היחיד יאמר קדושה בתפלה זו

א] המנהג בקהילות הבלדי שמתפללים מוסף של ראש השנה עם הש"ץ בלא תפילת לחש תחילה. וטעם המנהג כתב מהרי"ץ (עץ חיים ח"ג דף ע"ב עמוד ב') מפני מחלוקת הגאונים (הובא בטור סי' תקצ"א) האם היחיד בתפילת לחש אומר תשע ברכות, או שבע ברכות כשאר תפילות היום מפני טורח ציבור וכדי שיהיו התקיעות גם ליחיד על סדר הברכות המחויבות שעדיין לא יצא בהם ידי חובה בתפילת הלחש. ואף שלמעשה כשאנו מתפללים תפילה אחת, היחיד מתפלל בלחש עם הש"ץ מילה במילה ונמצא יוצא בתפילת עצמו, מ"מ כיון שאין בכך טורח ציבור וגם יש תקיעות על סדר הברכות, אף היחיד כש"ץ ולכל הדעות מתפללים תשע ברכות. ולכן גם מי שהוכרח להתפלל ברה"ב בלי מניין, יברך תשע ברכות כיון שאין את הטעמים הנזכרים. (שרית עוליי"ה ח"א סי' ע"א או"י י"א).

אלא שישנה מבוכה כיצד יאמר היחיד בתפילה זו את הקדושה וכן בכל פעם שמתפללים תפילה אחת, האם יאמר את כולה בלחש עם הש"ץ, או שמתחיל בלחש וכו', וכן וכו' ושאר עניות, וכשהש"ץ יאמר לדור ודור וכו' יאמר הוא 'אתה קדוש' כמו בתפילת לחש.

תשובה: בדברי הגאונים והראשונים מובא על מי שנכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללים תפילת לחש, שלא תחיל להתפלל אם בכך לא יספיק את הקדושה שבחזרת הש"ץ, אלא ימתין ויתחיל להתפלל עם הש"ץ תיבה תיבה כולל קדושה (טור סי' ק"ט). אכן ידוע אצלנו שכאשר מתפללים עם הש"ץ, הציבור שותקים ואינם אומרים את נוסח הקדושה רק עונים במקום שצריך לענות, ואחר הקדושה ממשיכים עם הש"ץ בלחש את שאר ברכות התפילה ובר"ה ממשיכים מפסקת 'ובכן' (עוליי"ה ח"ב סי' ק"א או"י ד"ה ומה). אמנם למעשה נסתפקו חכמי תימן כיצד ראוי להתנהג למעשה, י"א שילחש היחיד עם הש"ץ את כל סדר הקדושה עד סוף הברכה ויענה במקום שצריך לענות כי הקדושה היא במקום ברכת אתה קדוש (שרית חן טוב סי' ל"ח, ענף חיים או"י ל"ח, הרש"יה בהגותו על עץ חיים בספר דברי שלום חכמים דף רפ"ח, סידור תורת אבות עמ' ל"ז). וי"א שישתוק ולא יאמר עם הש"ץ את כל נוסח הקדושה רק מתיבות 'לדור ודור' (שהיא כברכה בפני עצמה כמובא בכלבו בהלכות תפלה ותחנה) או שיאמר אז לעצמו 'אתה קדוש' (שרית החיים והשלום סי' צ"ז, קונטרס מקרא קודש להגר"מ רצאבי שליט"א עמ' ל"ח) וכפי שהיה המנהג הרווח. ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א כי הראוי לנהוג כדעת הסוברים לומר את כל נוסח הקדושה מתחילה עם הש"ץ מלה מלה ויענה במקום שצריך לענות וכדעת מרן השו"ע (שם סי' ס"ב). אמנם, מי שידוע כי עלול הוא לשכוח מלומר כל נוסח הקדושה מפני ההרגל בימות השנה, ישתוק כפי מנהג העולם ויאמר אתה קדוש לאחר הקדושה כאמור (מקרא קודש שם).

בישול לשבת ביו"ט ראשון של ראש השנה

ב] השנה יחול ראש השנה בימים חמישי וששי ולכן יש לעשות ערוב תבשילין כדי שיהיה מותר לבשל לכבוד שבת קודש. והנה פסק מרן השו"ע (סי' תקצ"ט סעי' י"ג) שאסור לבשל מיו"ט ראשון לשבת. ואף שהטעם המובא בב"י לעניין שני ימים טובים של גלויות, שהראשון ודאי קודש והשני כחול, לא שייך על יום ב' דר"ה שמעיקרא תיקנו שיהיו שניהם קודש (ביצה ד: ט"ש ע"ה ת"ד). מ"מ לפי הטעם הנוסף שהובא בב"י (מהראשונים בשם הירושלמי), ששבת קרובה, דהיינו הסמוכה, התיירו ע"י עירוב. ושבת רחוקה לא התיירו, אף ר"ה בכלל. אמנם מהרי"ץ אף שלא הכריע להיתר מ"מ דעתו נוטה להקל שאין איסור מחמת הטעם שבירושלמי, כיון שהוא חולק על הבבלי שלא חילק בזה. ורק לכתחילה אם אפשר יבשל ביו"ט שני ודלא כמרן השו"ע שאסר לגמרי (שרית פעו"צ ח"ב סי' קכ"ז, שושנת המלך הלכות יו"ט סי' כ"ט). ומנהגנו ידוע שהחזן המכריז 'מי שלא הניח עירוב תבשילין יסמוך על עירובי, מכריז בן כבר ביו"ט ראשון. ואף שכתב מרן שליט"א (בארות יצחק יו"ט סי' פ"ו) כי אין להוכיח ממנהג זה להתיר בשופי לבשל מיו"ט ראשון, כי מסתבר שעשו כן סמוך להנחת העירוב שאז היו זכורים יותר, מ"מ פסק למעשה שיש להקל במקום שאי אפשר לו לבשל מיו"ט שני (שע"ה ח"ג סי' צ"ז ס"ה).

האם צריך לכוון למצוות קידוש בתפילת יוה"כ שחל בשבת

ג] יום הכיפורים יחול השנה בשבת, והאחרונים כתבו (הגהות חת"ס על שו"ע סי' רע"א ס"א) כי יש לכוון בתפילה כשאומר מקדש השבת לצאת ידי חובת זכור את יום השבת, שהרי אינו עתיד לקדש על הכוס ביום זה. אמנם מהרי"ץ כתב בפשיטות שאף בכל שבת יוצאים ידי חובת קידוש בתפילה, והקידוש על הכוס הוא מדרבנן (עץ חיים ח"א דף ק"א ע"א) וכן כתבו עוד אחרונים (פר"ח סי' תרע"ה, כה"ח סי' רע"א סק"ג ועוד) ויש שכתבו שאף כשמזכיר שבת באמירת 'שבתא טבא' יוצא ידי חובת קידוש רעק"א בהגה' על השו"ע שם. [וכל זה דלא כהמשנ"ב וביה"ל בתחילת סי' רע"א]. ולפי"ז אין צורך לכוון בשבת זו יותר מכל שבת אחרת. ולמעשה שאלתי את מרן שליט"א כיצד היא ההנהגה בעניין זה, כי לכאורה רבים לא מתכוונים לקדש בתפילה, והשיב כי עצם הזכרת השבת באמירתו 'מקדש השבת' היא מצוות זכירה ואין צורך בכוונה מיוחדת לשם קידוש וזה פשוט בדעת מהרי"ץ וסיעתו.

אחות קטנה, תפלותיה עורכה, ועונה תהלותיה. פיוט מרטיט זה שחיברו ראב"ע ז"ל, נקבע בהרבה מקהילות ישראל לפתוח בו את ימי ר"ה, לעורך רחמי שמים על ישראל בצרתם, ולהתברך לשנה הבאה לטובה. בשנה זו הפיוט מקבל משנה תוקף ומשמעות רעה את צאנך, אריות זרו וכו' וכתת ימינך פרצו וארו, לא השאירו עוללותיה, הלא כל עין תדמע בזכרה את חללי בת עמי שנמסרו לטביחה, וכפשוטו לא השאירו עוללותיה, רח"ל, ומאליה תעלה הקריאה 'תכלה שנה וקללותיה'.

והנה בפיוט זה מננה הפייטן את כנסת ישראל בשם 'אחות קטנה', ומבאר מהרי"ץ זלה"ה בעץ חיים (ח"ג נ"א) כי בא לרמוז בזה למה שאמרו רבותינו ז"ל במדרש שיר השירים (פ"ח ח) שבאים האומות לקטר על ישראל, אומר להם הקב"ה אחות לנו קטנה. מה קטן זה, כל מה שהוא עושה אין ממחין על ידו, למה, לפי שהוא קטן. כך כל מה שישראל מתלכלכין כל ימות השנה בעונותיהן, בא יום הכפורים ומכפר עליהם, ע"כ. וכדי להליץ ולהזכיר תשובת הקב"ה לאומות ליבות לישראל נקט לשון זה, עכ"ל מהרי"ץ. אלא שיש להבין, מה תשובה יש כאן לאומות העולם, ומדוע זוכים ישראל למחילת עוונות זו.

ואכן בנוסח אחר איתא במדבר רבה (פ"ב ט"ז) אמר ר' ברכיה אחות לנו קטנה, אומר להם הקב"ה, כשם שהתינוקת הזו כשהיא קטנה והיא חוטאה על אבותיה ואין אבותיה מתרעמין עליה, למה היא קטנה, כך הם ישראל כשהם חוטאים, אין הקב"ה מעלה עליהם, ע"כ. ובניאר מהרי"ץ, דכיון שבני ישראל מכניעים עצמם לפניו, הרי הם קרובים לתשובה, יעו"ש. אבל למדרש שהביא מהרי"ץ עדיין צ"ב. ונראה בס"ד דמעלה זו באה לישראל מפני שהם בחינת 'אחות' מלשון אחווה ואהבה עם הקב"ה, וכמו שמסיים הפייטן 'ובכל זאת', על אף כל צרותיה, 'לא ממך נעו מעגלותיה', ואדרבה 'חשקה תגביר לחפוץ קרבת דודה'. לזה זוכים הם ליום מחילת עוונות. ואכן בעינינו ראינו בשנה זו, כמה התעוררות תשובה ורצון עז לקרבת ה' התגלה בכל שדרות האומה הישראלית, כולם ביקשו לטעום ממעיין האמונה ולאחוז בעמוד התפילה והעבודה. ולא נותר לנו אלא לחתום בתפילה מעומק הלב 'תחל שנה וברכותיה' בשפתיים מרחשות 'מתי תעלה בתך מבור', אותם הנואקים בבור גלות, במרתפי המרצחים שפלי אדם, שיצאו במהרה בריאים בגופם ובנפשם. אכ"ה. שנה טובה ומבורכת ושבת שלום

